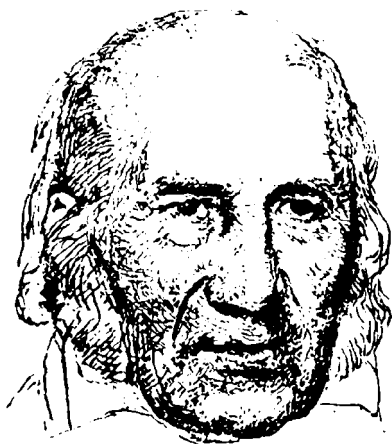

М.Ф.С. Грундтвіг і яго ідэал “усеагульнай адукацыі”

У Даніі ідэі адукацыі дарослых упершыню былі адлюстраваныя ў працах М.Ф.С. Грундтвіга.

Мікалай Фрэдэрык Северын Грундтвіг (1783-1872) — дацкі філосаф, паэт, педагог і святар, натхніцель рэлігійнага і сацыяльнага руху XIX стагоддзя за нацыянальнае і культурнае адраджэнне Даніі, аўтар канцэпцыі народнай вышэйшай школы. Яго імя стаіць побач з імёнамі такіх славуных датчанаў, як Г.-Х. Андэрсен і С. К’еркегор, можа быць больш вядомымі ва ўсім свеце, чым ён. Але ў Даніі няма сумніву, што менавіта Грундтвіг пакінуў найбольш яркі след у дацкай культуры.

За сваё доўгае жыццё Грундтвіг паспеў выказацца практычна па кожнай праблеме, што тычыцца чалавечага існавання — ад гарачых палітычных пытанняў да вечных ісцін. Ён умеў перанесці свой уласны досвед у паэзію і прозу ў выглядзе вялізнай “бачнай” моцы. У парыве натхнення ён мог працаваць доўгі час, амаль без перапынкаў на сон. Шмат у чым ён быў парадаксальным і супярэчлівым чалавекам. З’яўляючыся самым пладавітым пісьменнікам у гісторыі Даніі, Грундтвіг дэманструе непрыманне пісьмовай мовы, якое не мае аналагаў у еўрапейскай гісторыі. З незвычайнай энергіяй і ўпартасцю ён пачаў выступаць супраць тэндэнцыі выкарыстання пісьмовай мовы, якая ў той час павялічвалася, прапагандуючы размоўную мову, альбо “жывое слова”.

У юнацтве Грундтвіг верыў у тое ж, што і большасць святароў у Даніі, — што наша жыццё на зямлі з’яўляецца нечым прыходзячым і нязначным, а самым важным для чалавека з’яўляецца падрыхтоўка да вечнага жыцця пасля смерці. Аднак пазней, паміж 1829 і 1831 гадамі ён здзейсніў тры паездкі ў Англію, якія змянілі яго погляды на жыццё чалавека і на свет. У гэты ж час ён пачаў развіваць свае асноўныя ідэі ў сферы адукацыі, пад уплывам якіх пазней былі створаныя дацкія народныя вышэйшыя школы.

Вывучаючы старажытныя манускрыпты ў бібліятэках Оксфарда і Кембрыджа, Грундтвіг правёў некаторы час у коледжы Трыніці. Яго ўразіла атмасфера і стасункі паміж вучнямі і настаўнікамі коледжа, якія жылі сваёй супольнасцю нават паза лекцыямі і семінарамі, разам абедалі, сустракаліся на пля-

цоўцы для гульні і спрачаліся адно з адным пад час паслябедзеннай гарбаты. Што сапраўды ўразіла Грундтвіга, дык гэта роўная адказнасць, якая рэальна праяўлялася выкладчыкамі ў адносінах да студэнтаў. Студэнты самі адказвалі за ўзровень сваіх ведаў. Там было асяроддзе, якое рэзка кантраставала з яго ўласным досведам, вынесеным з дацкай адукацыйнай сістэмы.

Пад час другога візиту Грундтвіга ў Англію адбылася падзея, меўшая для яго рашаючае значэнне. З боку гэта выглядала даволі трывіяльна. Але духоўна і інтэлектуальна гэтая падзея мела характар унутранай рэвалюцыі, якая аказала рашаючы ўплыў на дацкую культуру. 24 чэрвеня 1830 г. на званым абедзе Грундтвіг сустрэў Клару Болтан, чароўную маладую жонку мясцовага ўрача. Увесь вечар Грундтвіг і Клара сядзелі побач і доўга гутарылі пра чалавечае жыццё, працягваючы размову і тады, калі большая частка гасцей ужо пакінула столікі для брыджу. Далёка за поўнач гаспадар дома падышоў да іх і пацкавіўся, што трымае іх побач так доўга. І Клара Болтан адказала: “У свеце няма нічога, пра што мы не маглі б пагаварыць з містарам Грундтвігам”. Наколькі вядома, болей яны ніколі не сустракаліся. Але гутарка з разумнай і вельмі прыгожай маладой дамай пакінула вялікае ўражанне ў душы дацкага святара. У сваіх лістах ён узгадваў гэтую сустрэчу і праз 15 год. Моцная асоба Клары Болтан і яе жыццёвая філасофія зрабілі драматычныя змены ў поглядах Грундтвіга на чалавечае жыццё і хрысціянства. Цяпер ён бачыў мэту хрысціянства зусім у іншым свеце. Задача хрысціянства не ў тым, каб высвабодзіць чалавека ад свету, а ў тым, каб высвабодзіць чалавека для жыцця тут на зямлі. Ён усвядоміў, што чалавечае жыццё — рэальнае жыццё, якое мы пражываем разам з іншымі, — поўнае сэнсу і дадзена нам для нашай уласнай карысці.

Чалавек — гэта боскі эксперымент

“Чалавек — гэта не малпа, а боскі эксперымент”, — пісаў Грундтвіг у 1832 г. у сваёй галоўнай працы “Скандынаўская міфалогія”. Кожнае жыццё ўнікальнае. Кожны з нас можа пра жыць толькі тое асобнае жыццё, якое яму дадзена. Ніхто не пражыве яго за нас — і ніхто з нас не пражыве жыццё іншага чалавека. Наша задача ў тым, каб прыняць выклік жыцця сумленна і прама, а не паварочвацца да яго спіноў.

У адрозненне ад малпы, чалавек не паўтарае толькі тое, што робяць іншыя, што ўжо зроблена кімсьці, ён здольны рабіць тое, што павінна быць здзейснена! Але што менавіта павінна быць здзейснена? На гэтае пытанне няма гатовага адказу. Дакладны адказ кожны павінен знайсці для сябе сам. У гэтым і ёсць сутнасць эксперымента.

Быць самім сабой, але не замыкацца ў сабе

Адной з грунтоўных ідэй Грундтвіга было тое, што чалавек павінен пазнаць самога сябе перш, чым пазнае кагосьці іншага. Кожны чалавек павінен быць у стане сказаць “мы” і мець на ўвазе пры гэтым “я”. Вельмі важна для кожнага чалавека зразумець сваю ўнікальнасць. Важным таксама з’яўляецца

ца бачыць у сабе цікавага чалавека, але пры гэтым не ўпадаць у скрайнасць і не лічыць цікавым толькі сябе. Мы ўсе цікавыя ў той ці іншай ступені. Але нельга замыкацца толькі на сабе. Мы павінны стаяць адно за аднаго і ў той жа час выконваць сваю ўласную ролю ў жыцці. “Дні і справы, уставайце побач”, — пяецца ў адной з песень Грундтвіга.

Дзяржава і грамадства

Ідэя аб тым, што дзяржава павінна ўплываць на жыццё людзей, супярэчыла ідэалу Грундтвіга. Ён лічыў, што ўмяшальніцтва дзяржавы паслабляе сацыяльныя сувязі, неабходныя для падтрымання адзінства грамадства.

Па Грундтвігу свабода і добраахвотная дзейнасць з’яўляюцца рознымі аспектамі адной з’явы. Грамадства павінна будавацца на аснове добраахвотнасці, каб людзі маглі браць на сябе адказнасць за развіццё сваёй супольнасці. Дацкая дэмакратыя павінна будавацца на добраахвотным уздзеянні грамадзянаў, а прымяненне сілы, уціску можа толькі парушыць нацыянальны характар.

Надаючы прыярытэтнае значэнне нацыянальнаму самавызначэнню, Грундтвіг разглядае таксама ўзаемадзеянне дзяржавы і рынку. Маральныя і этычныя абавязацельствы не могуць быць ускладзены толькі на дзяржаву альбо толькі на рынак, таму што яны заснаваны на незканамічным даверы і салідарнасці. Нацыянальнае грамадства павінна развіваць самасвядомасць і нацыянальны характар, якія маглі б утрымліваць умяшальніцтва дзяржавы ў разумных межах.

Базісам нацыі з’яўляецца імкненне народа стаць нацыяй. І вымяраецца нацыя тым, як кожны індывід прыкладае намаганні да таго, каб народ, да якога ён належыць, мог называць сябе нацыяй. А як справа з голасам нацыі? Ці будзе ён пачуць з наступленнем свабоды? Не, мы не можам гэтага чакаць як нечага натуральнага, таму што насельніцтва само па сабе не з’яўляецца нацыяй аўтаматычна. Голас нацыі набірае моц толькі праз сістэму ўсеагульнай адукацыі.

Такім чынам, ідэя стварэння і распаўсюджвання народных вышэйшых школ разглядалася Грундтвігам як частка палітычнага праекта.

Народныя вышэйшыя школы як ідэал усеагульнай адукацыі

На працягу трыццаці гадоў XIX стагоддзя Грундтвіг выношваў планы па стварэнні ў Даніі такога тыпу вышэйшых школ, якія ён бачыў у Англіі. Яго ідэяй было прапанаваць каралю адкрыць вышэйшую школу для служачых, дзе будучыя адміністрацыйныя работнікі сядзелі б у адным пакоі з дзецьмі фермераў, рыбакоў, рабочых і гандляроў, каб яны ў будучым ведалі патрэбы і запыты гэтых людзей, і, такім чынам, лепш кіравалі імі. Па зразумелых прычынах яго планы не змагі здзейсніцца. Але гэтыя ідэі натхнілі дацкіх фермераў, якія на свае сродкі адкрылі першыя народныя вышэйшыя школы ў Даніі. Гэтыя школы дапамаглі ім набыць аўтарытэт і самапавагу, так што яны змагі ў поўнай ступені скарыстаць свае правы, якія былі прадастаўлены ім Канстытуцыяй 1849 г. Трошкі раней, у 1844 г., у Паўднёвай Ютландыі 18 рабочых сабраліся ў доме фермера і сталі першымі студэнтамі народнай школы. У наступныя гады народныя вышэйшыя школы з’явіліся па ўсёй краіне.

Ідэі Грундтвіга, якія тычацца школы і педагогікі

Якія ж асноўныя ідэі закладзеныя Грундтвігам у аснову народных вышэйшых школ?

Матэрыяльны свет — рэальнасць, якая адчуваецца, але чалавек жыве таксама ў вышэйшым свеце, духоўным свеце, які таксама з’яўляецца праўдзівай рэальнасцю. У адпаведнасці з ідэаламі Грундтвіга нацыянальная адукацыя будзецца на ўяўленні пра чалавека як пра духоўную істоту.

Навучанне кожнага чалавека ў народных школах павінна будавацца на ўзаемадзеянні і стасунках з іншымі людзьмі. Стасункі паміж асобнымі людзьмі ў калектыве здзяйсняюцца ў першую чаргу пры дапамозе мовы. Таму для Грундтвіга неабходнай умовай адукацыі было развіццё нацыянальнай размоўнай мовы, якой ён аддаваў перавагу перад пісьмовай. У тыя часы навучанне ў школах і ўніверсітэтах Даніі вялося на лацінскай і нямецкай мовах. За школамі і ўніверсітэтамі пакідалася манапольнае права на распаўсюджванне ведаў і культурных каштоўнасцей, што перашкаджала ўдзелу шырокіх слаёў насельніцтва ў палітычным жыцці. Дацкая эліта карысталася пераважна нямецкай мовай, таму аддаваць перавагу пісьмовай мове азначала ў той час спыніць развіццё нацыі ў цэлым. Рамантычны нацыяналізм быў вельмі характэрны для народных школ Даніі мінулага стагоддзя. Вялізны інтарэс вызываі тады гісторыя, культура, мова, фальклор, а таксама сучаснасць і будучыня дацкай нацыі.

Абавязковымі складнікамі навучання Грундтвіг лічыў наступныя элементы

Гісторыя

Грундтвіг разглядаў гісторыю як рух, змяненне і развіццё. Мэтай вывучэння гісторыі, па Грундтвігу, было спасціжэнне індывідам самога сябе. Такое спасціжэнне можа быць дасягнута паступова, з цягам часу, г. зн. праз спазнанне гісторыі. Грундтвіг разглядаў гісторыю Даніі ў кантэксце цэласнай гісторыі свету, а сусветную гісторыю, у сваю чаргу, як развіццё па спіралі. Яго гісторыя думкі — гэта тое, што мы сёння называем гісторыяй свядомасці.

Літаратура. Міфы і казкі. Міфалогія

Грундтвіг лічыў, што міфы адыгрываюць важную ролю ў натхненні людзей. Яны могуць быць сапраўды зразумелыя толькі тады, калі мы прымем іх як ілюстрацыю моцы чалавечага розуму.

Спевы

Спевы заўсёды з’яўляліся важным інструментам у фармаванні нацыянальнай ідэнтычнасці і пачуцця агульнасці.

Дыялог

Адукацыя павінна здзяйсняцца ў працэсе інтэрактыўных стасункаў настаўніка і вучняў. Дыялог — гэта працэс пошуку ўзаемаразумення і выпрацоўкі правільных дзеянняў (камунікатывы сэнс супольнасці), а гэта, у сваю чаргу, стварае аснову для самавызначэння.

У навучанні Грундтвіг лічыў важным развіццё асобнасчых якасцей у наступнай паслядоўнасці: уяўленне (творчасць) — пачуцці (разуменне самога сябе) — інтэлект (веды, разуменне).

Такім чынам, мэтай Грундтвіга было стварэнне народных вышэйшых школ як месца абуджэння сумнення ўсёй нацыі, таго месца, дзе людзі могуць рэалізаваць саміх сябе ў больш поўнай і правільнай ступені, чым у любых іншых стасунках. Гэта цэласны свет, пабудаваны на факце, што чалавек — істота, якая можа прагнуцца.

Падрыхтавала
Таццяна Пашэвалова